

De villa van keizerin Poppaea

Over het luxueuze leven en de tragische ondergang van een Romeinse keizerin.

De villa van Nero's echtgenote Poppaea kun je momenteel alleen via de achterkant binnengaan. De voorgevel ligt nog begraven onder een moderne stad.

De muurschilderingen lijken wel vensters op een eindeloze zuilenrij. De groot afgebeelde pauwen en theatermaskers verlevendigen het geheel.

In deze lange gang konden de gasten even uitrusten van een zwempartijtje in het nabijgelegen zwembad.

Tekst en foto:
CHRISTINE BUYLE

De jonge Poppaea Sabina werd door iedereen bewonderd. Ze was bloedmooi en stamde uit een voorname, schatrijke familie die enkele mooie herenhuizen bezat in Pompeji. Maar Poppaea wou meer. Ze moest en zou de belangrijkste vrouw van het Romeinse Rijk worden. Ten koste van alles.

POPPEA KEIZERIN

Op zekere dag ontmoette de ambitieuze Poppaea keizer Nero. Toen ze merkte dat de keizer onder de indruk was van haar schoonheid, probeerde ze met alle mogelijke middelen zijn vrouw te worden. Als keizerin zou ze immers de machtigste dame van het hele rijk zijn. Poppaea paste haar zwoelste verleidingstrucs toe en bracht Nero's hoofd op hol. Ze kon de keizer ertoe overhalen om zijn vrouw Octavia — Nero was inderdaad getrouwd — uit te schakelen. In 62 trouwde Poppaea Sabina met Nero en ze werd keizerin.

De inwoners van Pompeji waren bijzonder fier op hun stadsgenote. „Behoud uw schoonheid, uw bloei, Sabina, en blij lang jong“, staat er op een graffito te lezen. Voor het nieuwe vorstenpaar hadden de Pompejanen niets dan lof. Ze schreven uitbundige vreugdekreten op hun muren: „Leve de keizerlijke

besluiten, leve de beslissingen van de keizer en de keizerin! Leve keizerin Poppaea!“. Nero's kersverse bruid heeft er zeker en vast bij haar doorluchtige gemaal op aangedrongen om de Pompejanen, die in 62 door een hevige aardbeving waren getroffen, ter hulp te komen. En dankzij Poppaea konden in het amfitheater van Pompeji weer gladiatorenspelen gehouden worden. Nero had die spelen immers voor tien jaar verboden, nadat er in 59 bloederige rellen waren uitgebroken. De supporters van Pompeji waren op de vuist gegaan met die uit het naburige Nuceria en de gevechten moesten zeker niet onderdoen voor die van de moderne hooligans.

OPLONTIS

Zoals vele rijke Romeinen bezat Poppaea een buitenverblijf aan de azuurblauwe Golf van Napels, in een residentieel oord dat in de oudheid Oplontis heette. Het landschap rondom Poppaea's villa was verbluffend. In de verte kon je de Vesuvius zien, een donkere schim waarvan bijna niemand toen wist dat het een vulkaan was. Tot de Vesuvius op een warme zomerdag in 79 plots in werking trad. Volledige Romeinse steden verdwenen onder een metershoge laag vulkanisch materiaal. Ook de villa van Poppaea werd bij die ramp bedekt. Pas vele

honderden jaren later — om precies te zijn in 1964 — zijn archeologen begonnen het bouwwerk systematisch bloot te leggen. De opgravingen zijn nog steeds aan de gang, maar je kan de villa wel al bezichtigen. De voorzijde van het gebouw gaf vroeger uit op zee. Nu zit die voorgevel verborgen onder een stapel vulkanisch materiaal. Boven die dikke laag staan enkele huizen en flatgebouwen van de moderne stad Torre Annunziata en die kunnen de archeologen toch maar moeilijk laten afbreken. Wellicht bevinden zich onder de huidige stad nog heel wat andere Romeinse overblijfselen. Hoe dan ook, de achtergevel van Poppaea's villa is wél opgegraven, samen met een groot deel van de binnenkant. Wanneer je door het gebouw wandelt, val je van de ene verbazing in de andere, zo prachtig is het.

BIJ POPPAEA OP BEZOEK

Een bezoek aan de villa van Poppaea geeft je een idee van de manier waarop de rijke Romeinen leefden. De arbeid lieten ze over aan hun slaven. Zijzelf leidden een luilekkerleventje en brachten hun tijd door in gezelschap van hun gasten, volop genietend van het landschap en van hun luxueuze buitenverblijf. De bezoekers van Poppaea moeten beslist hun ogen hebben uitgekeken. De villa heeft enkele grote salons, die versierd zijn met de

schitterendste fresco's. Op die muurschilderingen staan pauwen en andere vogels afgebeeld, naast heerlijke fruitschalen en expressieve theatermaskers. Dat alles is zo werkelijkheidsgetrouw dat het een plezier voor het oog is. Maar het allermooist zijn de eindeloze rijen zuilen die op de muren werden geschilderd. Bij al die schitterende dieptezichten vergeet je gewoon dat je voor een muur staat en lijkt het alsof je door een venster kijkt.

Dat de fresco's zich nog allemaal ter plaatse bevinden en niet zijn ondergebracht in één of ander museum, is te danken aan de moderne opvattingen over opgravingen. Vroeger had je schattenzoekers die mooie kadertjes uit de beschilderde muren hakten en meenamen. Nu menen de archeologen dat alles best in zijn oorspronkelijke staat blijft, omdat je alleen op die manier een volledig beeld krijgt van de Romeinse woning.

ZALIG LUIEREN

Net als bij andere rijke Romeinen stonden in Poppaea's woning altijd slaven klaar om haar bij de minste vingerknip te bedienen en ervoor te zorgen dat alles gesmeerd liep. Het personeel en de dienstvertrekken bevonden zich in een apart deel van de villa. Ver daarvan verwijderd kon Poppaea met haar

gasten gezellig luieren. Ze konden een duik nemen in een groot zwembad dat twee meter diep was en waarin je langs een trapje kon afdalen. Aan de rand van het water stonden kostbare marmeren beelden. Vlakbij lag een overdekte, lange gang, met aan weerszijden ervan rood geverfde, gemetselde banken. Hier konden de zwemmers tussen twee rondjes in even verpozen en gezellig met elkaar praten. Wie geen zin had in een zwempartijtje kon wandelen in mooi aangelegde tuinen. Vandaag zien die er nog precies zo uit als negentien eeuwen geleden. Geleerden hebben genoeg aan wat stuifmeelkorrels of aan afdrukken van zaden en van wortels in de lava om te zien welke planten er in Poppaea's tuin hebben gegroeid. Groene open plekjes met wat zuilen errond bevinden zich ook binnenin de villa. Dat was niet meer dan normaal in die tijd: vele voorname Romeinse huizen hadden zo'n minituintjes. Het resultaat is een boeiende afwisseling tussen open en gesloten ruimten, tussen licht en donker.

EEN LEKKER BAD

Het grootste deel van hun vrije tijd brachten de Romeinen door in bad. Rijke mensen, zoals Poppaea, hadden thuis een heuse privé-badinstelling. Wie er minder warmpjes bijzat, moest naar de openbare

thermen gaan. Daar kwam iedereen bijeen voor de dagelijkse reinigingsbeurt. Baden was bij de Romeinen een heus ritueel. Eerst moest je in een hete ruimte gaan die je stevig deed zweten. Met het zweet kon je dan ook het vuil wegschrapen. Vervolgens kon je uitrusten in een andere kamer, die wat minder warm was. Als je goed opgekikkerd was, kon je een frisse duik nemen in koud water. Of je kon onder de blote hemel zitten in zo'n met zuilen omringd minituintje. En zo bracht Poppaea haar namiddag door, luierend aan de rand van het bad, gezellig keuvelend met familie en vrienden en bediend door haar slaven.

Net als in andere chique Romeinse woonsten bevond de keuken zich vlak naast de badplaatsen. Op het eerste gezicht lijkt dit nogal eigenaardig, maar de verklaring is vrij simpel. De keukenuoven moest namelijk ook dienen als verwarming voor de baden. Het is opmerkelijk hoe weinig comfort er in de keuken is. Het is er namelijk aardedonker.

POPPAEA'S ONDERGANG

Poppaea heeft de Vesuviusuitbarsting van 79 niet meer meegemaakt. Zij behoorde niet tot diegenen die hals over kop op de vlucht moesten en ook niet tot de grote groep mensen die omgekomen zijn bij de

ramp. Poppaea Sabina is slechts drie jaar keizerin geweest. Zij stierf al in 65 aan de gevolgen van mishandeling door Nero. Keizer Nero was nu eenmaal geen doetje. Wie hij niet mocht, liet hij van kant maken. Zelfs zijn bloedeigen moeder liet hij vermoorden. En wat hij de eerste christenen heeft aangedaan, tart gewoon elke verbeelding.

Torre Annunziata is gebouwd op de antieke badplaats Oplontis. Daarom hebben moderne archeologen Poppaea's optrekje de naam 'Villa Oplontis' gegeven.

Het massatoerisme laat de opgravingen ten onrechte links liggen. Dat heeft dan weer zijn voordelen: nergens wordt het uitzicht belemmerd door die hinderlijke groepjes-met-gids, die op miraculeuze wijze altijd weten op te duiken op het moment dat je een mooie foto wil maken. Vrij rondwandelen in de meer dan honderd ruimten van deze somptueuze villa mag je wel vergeten: er is altijd een bewaakster in de buurt, die je door het gebouw loodst. Nu ja, met wat fantasie kan je in de zwijgzame vrouw die vóór je uit gaat de schim herkennen van de mysterieuze Poppaea. Want die zal zovele eeuwen geleden ook wel met geveinsde onverschilligheid haar verbaasde bezoekers hebben rondgeleid.

Torre Annunziata is gemakkelijk te bereiken en ligt op zowat drie kilometer van Pompeji. Met de trein is er geen enkel probleem: de Circumvesuviana heeft een halte op een steenworp van de Villa Oplontis. Ook met de wagen kom je moeiteloos terecht: het volstaat om de autosnelweg Napels-Salerno te verlaten even voorbij de tolhuisjes. In de buurt van Poppaea's zomerverblijf is ook de villa van een zekere L. Crassius Tertius gevonden,

waar een schat van gouden juwelen aan het licht is gekomen.

DE ROMEINSE 'VILLA D'OTIUM'

Omstreeks het midden van de tweede eeuw vóór Christus, wanneer de Romeinse leidende klasse de Griekse cultuur begint over te nemen, ondergaat ook de Romeinse villa hellenistische invloeden. Tot dan toe was de villa hoofdzakelijk een landbouwbedrijf. Onder Griekse invloed werd meer en meer aandacht besteed aan de woonvertrekken van de eigenaar. De nadruk ligt nu niet meer op de boerderij (*pars rustica*) maar vooral op de woning, die uitgroeit tot een oase van rust en vertier (*pars urbana*).

Van dat ogenblik af wordt bijzonder veel zorg besteed aan de ligging van het woongedeelte. Hoe lieflijker en panoramischer het uitzicht, hoe beter. Hellingen en kunstlijnen kenden een groot succes. Om zoveel mogelijk van de mooie omgeving te kunnen genieten, wordt het herenhuis in terrassen aangelegd en is het helemaal omgeven met zuilenrijen en galerijen. En zo ontstaat dan de ware *villa d'otium*: een echt lustoord waar de beau monde zich volledig kon wijden aan rust, ontspanning en cultuur. Enorme sommen geld werden gespendeerd

aan de inrichting en verfraaiing van deze somptueuze bouwwerken. Tijdens de perioden dat de heer des huizes afwezig was, nam een vrijgelaten slaaf het toezicht over het landgoed en de slaven op zich.

De meeste van deze villa's waren buitenverblijven van de heersende klasse. De nabijheid van de hoofdstad was dan ook een *must*. Daarom werden de villa's meestal in de buurt van Rome gebouwd of aan de Baai van Napels. Langs die betoverende kustlijn ontstaat al van in de eerste eeuw vóór Christus een ononderbroken sliert van luxueuze buitenverblijven. Marius, Sulla, Crassus, Caesar, Cicero, Hortensius, kortom, alle groten uit die tijd hadden hier hun optrekje. Dat de Grieken zich ooit in die buurt hadden genesteld, maakte deze streek natuurlijk extra aantrekkelijk voor de Romeinse snobs.

Een extravagante vrijetijdsbesteding die stilaan de proporties aannam van een echte rage, was het kweken van zeldzame vissoorten in enorme vijvers. Voor de meesten bleef het beperkt tot een dure hobby, maar sommigen verdienden er een flinke stuiver mee bij.

Het belang van de Golf van Napels nam nog toe gedurende de eerste eeuw van de Keizertijd, toen de keizerlijke familie hier

indrukwekkende paleizen liet bouwen. Keizer Tiberius ging zelfs zo ver dat hij de hoofdstad in de steek liet voor zijn villa's op Capri, waar hij zich overgaf aan de meest weerzinwekkende uitspattingen. Eminente figuren uit de streek en aristocraten uit Rome leverden verwoede inspanningen om de keizerlijke paleizen na te bootsen.